

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ГУМАНІТАРНОЇ, ФІЛОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ І НАУКИ»
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) ТА ТРЕТЬОГО
(ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дніпро-Слов`янськ - 2025 р.

УДК 378.016:[1:37:001](072)

H15

*Розглянуто та рекомендовано до друку
на засіданні кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін
(протокол № 8 від 06 березня 2025 року)*

*Рекомендовано до друку вченою радою
ДВНЗ «Донбаського державного педагогічного університету»
(протокол № 7 від 20 березня 2025 року)*

Укладачі: Ємельяненко Г.Д., доктор філософських наук, професор
Абизова Л.В., кандидат філософських наук, доцент

Рецензенти: Н.Г. Богданова, доктор філософських наук, професор
Г.О. Дьяковська, кандидат філософських наук, доцент

H15 Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія освіти і науки» для здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти (для всіх ОП) / Г.Д. Ємельяненко, Л.В. Абизова. Дніпро-Слов'янськ, 2025. 72 с.

Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія освіти і науки» розроблені для здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти для всіх освітніх програм. Видання спрямоване на поглиблення знань магістрів у галузі філософських основ освіти та науки, формування в них здатності до критичного аналізу сучасних освітніх і наукових парадигм, а також розвиток навичок самостійного дослідження актуальних проблем у цій сфері. У посібнику представлено систематизований матеріал, який охоплює ключові аспекти філософії освіти і науки: від історичного розвитку філософських підходів до освіти до сучасних тенденцій у науковій та освітній діяльності. Кожна тема супроводжується методичними рекомендаціями, переліком контрольних питань, завданнями для самостійної роботи та списком рекомендованої літератури. Особливу увагу приділено міждисциплінарним зв'язкам філософії освіти і науки з іншими галузями знань, що дозволяє магістрам краще зрозуміти роль освіти та науки у сучасному суспільстві. Видання розраховане на використання як під час аудиторних занять, так і для самостійної роботи. Рекомендації містять зразки виконання завдань, тестові питання для самоперевірки та посилання на додаткові електронні ресурси, що сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів.

Видання стане корисним інструментом для магістрів, викладачів та всіх, хто цікавиться філософськими аспектами освіти і науки.

УДК 378.016:[1:37:001](072)

ISBN 978-966-316-8

© Г. Д. Ємельяненко, 2025
©Л. В. Абизова, 2025

ЗМІСТ

№	Назва	Сторінки
1	ВСТУП	4
2	Опорний конспект лекцій	5
3	Розділ I. Освіта в контексті філософської рефлексії	5
4	Розділ II. Логіка та методологія наукового дослідження	8
5	Глосарій	13
6	Контрольні завдання	20
7	Теми есе	66
8	Питання до самостійного опрацювання	68
9	Рекомендована література	70

ВСТУП

Філософія освіти і науки - це галузь знань, яка поєднує глибинні філософські роздуми з актуальними питаннями розвитку освіти та науки у сучасному світі. Вона дозволяє зрозуміти фундаментальні основи освітніх і наукових процесів, їхній вплив на суспільство, культуру та технологічний прогрес, а також визначити шляхи подальшого розвитку цих сфер у контексті глобальних викликів XXI століття.

Навчально-методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Філософія освіти і науки» розроблено для здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти. Вони спрямовані на поглиблене вивчення філософських підходів до освіти та науки, аналіз їхніх взаємозв'язків та ролі у формуванні сучасного суспільства.

У рекомендаціях увага акцентована на розкритті ключових концепцій філософії освіти і науки, таких як епістемологічні основи наукового пізнання, етика наукових досліджень, філософські підходи до освітніх парадигм, а також проблеми трансформації освіти в умовах цифрової ери. Особливий наголос робиться на розвитку у здобувачів вищої освіти здатності до критичного аналізу, філософської рефлексії та творчого застосування отриманих знань у науковій та педагогічній діяльності.

Метою цих рекомендацій є забезпечення якісного викладання та вивчення дисципліни, а також підтримка наукових досліджень у галузі філософії освіти і науки. Автори сподіваються, що цей матеріал стане корисним інструментом для викладачів, студентів та науковців, які прагнуть глибше зрозуміти сутність освіти і науки, їхній вплив на суспільство та перспективи розвитку в умовах сучасних викликів.

Бажаємо вам натхнення, успіхів у навчанні та наукових дослідженнях, а також плідного застосування філософських знань у вашій професійній діяльності!

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

РОЗДІЛ I. ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Тема 1. Філософія освіти в структурі філософських знань

Мета вивчення: визначити об'єкт, предмет, завдання та комплексний (інтегративний) характер філософії освіти

Зміст заняття:

1. Філософія і освіта: контекст взаємодії
2. Проблемне поле філософії освіти. Об'єкт, предмет і завдання філософії освіти
3. Освітні парадигми сучасності

Основний зміст:

Питання 1. Філософія освіти поступово набуває статусу раціонально оформленого дискурсу, демонструючи сходження освітнього знання до систем загальної філософії, трансформацію та координацію останніх відповідно до цих знань.

Питання 2. Філософія освіти має могутній прогностичний потенціал, вона не може не висувати проекти освіти майбутнього, які безперечно повинні співвідноситися з соціокультурними ресурсами, але можуть випереджати свій час, задаючи перспективу розвитку освітньої системи, педагогічної думки і соціокультурної дійсності.

Питання 3. Нова соціокультурна реальність вимагає нового рівня філософського осмислення змісту та форм освіти і освітніх взаємодій, відходу від парадигми «абстрактної людини» та «індустрії» в освіті до парадигми особистісно орієнтованого навчання, спрямованого на формування особистості, здатної до вільного дискурсу, саморефлексії та саморозвитку.

Тема 2. Феномен освіти в історико-філософському дискурсі.

Мета вивчення: визначити вплив філософії на формування і розвиток освітнього простору та освітніх взаємодій.

Зміст заняття:

1. Осмислення освіти в історико-філософській думці Стародавнього Світу.

2. Філософсько-педагогічні ідеї від середньовіччя до Просвітництва.
3. Освітні ідеї в некласичній філософії.
4. Освіта в парадигмі української дійсності і філософії.

Основний зміст:

Питання 1. Освіта як практична філософія. Платон та його вчення про пайдею. Принцип калокагатії. Евдемоністична спрямованість педагогічних поглядів Арістотеля.

Питання 2. Філософська і педагогічна схоластика. Християнська теологія Фоми Аквінського і система освіти й виховання середньовічного суспільства. Ідеал гармонійно розвиненої людини періоду Ренесансу. Натуралістична теорія вільного розвитку людини у філософії Ж.-Ж. Руссо. Філософія Гельвеція про соціальне середовище та його роль у вихованні. Філософський світогляд і педагогічні ідеї І.Канта. Г.Ф.Гегеля.

Питання 3. Прагматично-інструменталістська філософія освіти. Д.Дьюї та тези про трудову школу. Гуманітарні напрямки в сучасній західній філософії освіти. Антропологічний зміст опозиції «раціональне-ірраціональне» в західній філософії освіти.

Питання 4. Релігійний характер етики Г.Сковороди, вчення про споріднену працю та принцип нерівної рівності і його роль в освітньо-педагогічній думці. Етичні засади української «філософії серця». Завдання та основи освіти за К.Ушинським

Тема 3. Освіта як вид духовного виробництва і соціальний інститут.

Мета вивчення: сформувати розуміння соціокультурних контекстів освіти та роль освіти в процесах соціалізації особистості.

Зміст заняття:

1. Структура та специфіка духовної культури.
2. Становлення освіти як соціального інституту.
3. Освіта як інститут соціалізації та самореалізації людини.

Основний зміст:

Питання 1. Під духовним виробництвом зазвичай розуміють створення ідей, творів мистецтва, музичних творів, художніх образів, духовних цінностей. Подеколи вважають, що створення «духовних суспільних зв'язків людей» та створення самої людини (оскільки вона є також у певному сенсі істотою духовною) є також процесом духовного виробництва.

Питання 2. Через освіту здійснюється передача інформації про нагромаджені людством цінностей матеріальної і духовної культури, забезпечується наступність у розвитку суспільного виробництва. Отримання та засвоєння знання - це провідна форма діяльності суб'єкта, його соціалізації.

Питання 3. Метою освіти в ньому визначено всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу. Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної самосвідомості, взаємоповаги між націями і народами

Тема 4. Феномен особистості і філософське осмислення можливостей освіти.

Мета вивчення: визначення та осмислення екзистенціалів людського буття, меж та можливостей освіти у формуванні особистості

Зміст заняття:

1. Філософське осмислення співвідношення в людині природного і соціального
2. Освіта як духовний горизонт особистості

Основний зміст:

Питання 1. У ХХІ столітті філософія звертається до осмислення своєї придатності в сферах соціокультурної практики, її увага зміщується від абстрактної метафізичної проблематики до людино вимірних аспектів осмислення реальності. Філософія освіти покликана дати більш адекватний інструментарій формування і розвитку людини. Сутність людини треба шукати

не в особливостях нейрофізіологічних або генетичних структур, а в її відношенні до світу, яке у людини відмінне навіть від самих найближчих її родичів по біологічному виду.

Питання 2 Основні аспекти буттєвих виявлень людської особистості в процесі освіти. Особистісна орієнтація сучасної освіти. Духовність як основа автономності суб'єкта освіти. Аксиологія освіти

РОЗДІЛ II. ЛОГІКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 5. Наука в культурі сучасної цивілізації

Мета вивчення: осмислити феномен науки, визначити її корені, зв'язок із засадами людського буття, особливе значення має виважена оцінка феноменів науки в їх значенні для людини та історії.

Зміст заняття:

1. Наука у системі культури. Багатоаспектність феномена науки
2. Наука як система знань, пізнавальна діяльність, вид духовного продукування і як соціальний інститут
3. Функції наукового знання

Основний зміст:

Питання 1. Розгляд науки стосовно світу культури може здійснюватися в кількох можливих проекціях. Найбільш простою є просторова проекція: наука посідає певне місце у світі культури, тобто має межі. Для того, щоб окреслити контури науки в першому наближенні, можна абстрагуватися від точного визначення того, що таке наука, і покладатися на сукупність усталених уявлень. Наука – це високоорганізована та високоспеціалізована діяльність по виробництву знань, сукупність об'єктивних знань, соціальний інститут.

Питання 2. Основне завдання науки — виявлення об'єктивних законів дійсності, а її головна мета — істинне знання. Критеріями науковості, які відрізняють науку від інших форм пізнання є: об'єктивність, системність,

практична націленість, орієнтація на передбачення, суворі доказовість, обґрунтованість і достовірність результатів.

Питання 3. Наукове знання виконує такі функції: описування, пояснення, розуміння і передбачення. Описування – функція наукового знання та етап наукового дослідження, сутність якого у фіксації даних експерименту або спостереження за допомогою певної системи позначень, прийнятих у даній науці (мова, символи, графіки тощо). Пояснення – функція наукового знання, змістом якої є розкриття сутності об'єкта, що вивчається. У науці широко застосовується форма пояснення, що розкриває причини, генетичні, функціональні, субстанційні зв'язки.

Тема 6. Виникнення науки і закономірності її розвитку

Мета вивчення: осмислити феномен виникнення науки, визначити її першоджерела, зв'язок із засадами людського буття. З'ясувати зв'язок науки і практики

Зміст заняття:

1. Основні історичні етапи розвитку науки
2. Закономірності розвитку науки
3. Загальні моделі розвитку науки у сучасній зарубіжній філософії (концепції К. Поппера, Т. Куна, І. Лакатоса, П. Фейєрабенда, Ст. Тулміна)

Основний зміст:

Питання 1. Науковому знанню передувало донаукове знання, так зване стихійно-емпіричне, буденне пізнання, яке виникає разом з формуванням людського суспільства і здійснюється людьми в процесі всіх видів їхньої життєдіяльності. Наука у власному розумінні слова народилася в Європі лише в XVI-XVII ст., в період, звичайно іменованій великою науковою революцією. Її виникнення пов'язане з діяльністю таких учених, як Галілей, Кеплер, Ньютон. До цього часу слід віднести народження власне наукового методу, який характеризує специфічне співвідношення між теорією та експериментом.

Питання 2. Наукове пізнання являє собою відносно самостійну, цілеспрямовану пізнавальну діяльність, яка складається із взаємодії таких

компонентів: 1) пізнавальної діяльності спеціально підготовлених груп людей, які досягли певного рівня знань, навичок, розуміння, виробили відповідні світоглядні та методологічні установки з приводу своєї професійної діяльності; 2) об'єктів пізнання, які можуть не збігатися безпосередньо з об'єктами виробничої діяльності, а також практики в цілому; 3) предмета пізнання, який детермінується об'єктом пізнання і проявляється в певних логічних формах; 4) особливих методів та засобів пізнання; 5) уже сформованих логічних форм пізнання та мовних засобів.

Питання 3. Карл Поппер розглядав науку як систему, що змінюється і розвивається. Цей аспект аналізу науки він представив у вигляді концепції зростання наукового знання. Науково-дослідна програма (НДП) – основне поняття концепції науки Імре Лакатоса. Згідно з його точкою зору, вона є основною одиницею розвитку і оцінки наукового знання. Розвиток наукового знання Томас Кун представив як процес зміни парадигм.

Тема 7. Логічна структура науки

Мета вивчення: осмислити логічну структуру науки, з'ясувати чим є наукове знання, які існують основні форми раціонального логічного мислення

Зміст заняття:

- 1.Форми становлення і розвитку наукового знання: факт, проблема, ідея, гіпотеза
- 2.Структура і функції наукової теорії. Закон як основний елемент теорії
- 3.Основи науки та їх структура

Основний зміст:

Питання 1. Формами наукового пізнання: є ідея, проблема, факт, гіпотеза, теорія, концепція. Проблема – це суб'єктивна форма вираження необхідності розвитку знання, яка відображає суперечність між знанням і дійсністю або протиріччя в самому пізнанні; вона є одночасно засобом і методом пошуку нових знань. Постановка проблеми – це вихід з сфери вже вивченого у сферу того, що ще належить вивчити. Проблема як знання про незнання відображає негативний момент проблемної ситуації, який свідчить про обмеженість

суб'єкта, його пізнавальних та практичних можливостей на певному етапі розвитку.

Питання 2. Теорія – це найбільш адекватна форма наукового пізнання, система достовірних, глибоких та конкретних знань про дійсність, яка має злагоджену логічну структуру і дає цілісне, синтетичне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта. Вона дає істинне знання та пояснення певної сфери об'єктивної дійсності, дає змогу зрозуміти її загальні, необхідні, суттєві, внутрішні закономірні властивості та зв'язки.

Питання 3. Серед основних компонентів особливої уваги заслуговують ідеали і норми наукового пізнання. Це сукупність концептуальних, ціннісних, методологічних та інших установок, що притаманні даній науці на кожному конкретно-історичному етапі розвитку. Наукова картина світу – цілісна система уявлень про загальні властивості та закономірності дійсності, побудована в результаті узагальнення і синтезу фундаментальних наукових понять і принципів.

Тема 8. Методологічний арсенал науки

Мета вивчення: осмислити методологічний арсенал науки, з'ясувати особливості методологічної ситуації в сучасній філософії.

Зміст заняття:

1. Сутність і структура наукового методу пізнання
2. Метод, методологія, методика
3. Класифікація методів

Основний зміст:

Питання 1. У сучасній філософії проблеми методології та методу обговорюються у філософії науки, системному підході, синергетиці, феноменології та ін. Сучасна методологія уникає крайніх оцінок методологічних програм або абсолютизації будь-якої з них, що мало місце у минулому. Багатьма дослідниками обґрунтовується методологічний плюралізм (тобто різні методологічні підходи). У сучасній науці склалася багаторівнева концепція методологічної теорії.

Питання 2. Методологія науки розглядається як сукупність пізнавального інструменту (методологічні підходи, принципи, методи тощо), як філософська дисципліна, котра вивчає цей інструментарій і умови його продуктивного застосування. Таке розуміння віддзеркалює суть методології науки, але не охоплює різновиди методологічного дослідження і через це може розглядатися як вузьке поняття. У широкому розумінні методологія науки являє собою філософську дисципліну про генезис, будову і функціонування наукового знання, його трансформацію в пізнавальний інструментарій, тобто в науковий метод.

Питання 3. Окрім специфічних методів емпіричного і теоретичного рівня наукового пізнання, застосовуються також загальнонаукові, загальнологічні методи, які є всезагальними методами і засобами пізнання та мислення. До них належать: аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, узагальнення, моделювання, ідеалізація. Вони використовуються як на емпіричному так і на теоретичному рівнях.

ГЛОСАРІЙ

1. Агностицизм – у теорії пізнання позиція, згідно з якою частково або повністю заперечується можливість раціонального пізнання.

2. Аксіома (грец. *axiōta* — загальноприйняте, безперечне, від *axio* — вважаю гідним, наполягаю, вимагаю). 1. вихідне положення, самоочевидний принцип. В дедуктивних наукових теоріях *аксіомами* називають основні вихідні положення чи твердження якоїсь теорії, що приймаються без доведень, і з яких шляхом дедукції, тобто чисто логічними засобами, одержують весь інший її зміст. *Див.* Аксіоматичний метод. 2. *У переносному значенні* те, що не потребує жодних доведень. 3. Аксіома — це твердження, заперечення якого заперечує основи логічного мислення.

3. Аксіологія (від грец. *αξία*—цінність) — наука про цінності, учення про природу духовних, моральних, естетичних та інших цінностей, їх зв'язок між собою, із соціальними, культурними чинниками та особистістю людини; розділ філософії. Зокрема, наука про цінності освіти, у яких представлена система значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, які регулюють взаємодію в освітній сфері і формують компонент відносин у структурі особистості.

Аксіологія виховання — орієнтація на цінності, що сприяють задоволенню потреб людини та відповідають особистим запитам і нормам у певній історичній та життєвій ситуації.

4. Аналіз – процес розчленування цілого на його складові частини, елементи.

5. Аналітична філософія — два пов'язані між собою напрями у філософії: логічний позитивізм та, як його суттєво видозмінене продовження, — лінгвістична філософія. Лінгвістичну філософію можна розглядати як певне відгалуження від логічного позитивізму, оскільки після її появи деякі з логічних позитивістів залишалися вірними основному духові логічного позитивізму. Хронологічні межі аналітичної філософії — початок 20-их — 60-ті роки XX ст.

6. Антиномія – поєднання двох взаємовиключних суджень, кожне з яких відзначається логічною доказовістю.

- 7.Верифікація** (пізньолат. *verificatio* — підтвердження; лат. *verus* — істинний, *facio* — роблю) — доказ того, що вирогідний факт або твердження є істинним. Термін використовується в залежності від того, як обґрунтовується істина: базується вона на приведенні одного доказу або аргументу - чи вона повинна підтверджуватися можливістю багаторазово відтворювання, тобто перевірятися практикою.
- 8. Відчуття** – психічний процес, результатом якого є відображення окремих властивостей предметів і явищ безпосередньо за допомогою органів чуття.
- 9. Віра** — сприйняття людиною чого-небудь (тверджень, свідчень, фактів тощо) як істинних, правдивих іноді без попередньої перевірки на основі тільки внутрішнього, суб'єктивного переконання, що не потребує більш ніяких доказів.
- 10. Герменевтика** – один із напрямів філософії, основним методом якого є витлумачення текстів
- 11. Гіпотеза** – науково обґрунтоване припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ, вимагає перевірки досвідом або підтвердження фактами для того, щоб стати достовірною науковою теорією.
- 12.Глобалізація** (англ. *globalization*) —перетворення певного явища на світове, планетарне, те, яке стосується усієї Землі, Земної кулі. Глобалізація - це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції тауніфікації.
- 13.Гносеологія** – теорія пізнання.
- 14.Гуманізм** - це ставлення до людини, пройняте турботою про її благо, повагою до її гідності; людяність.
- 15.Дефініція** – логічне визначення змісту певного поняття.
- 16.Детермінізм** – визнання загальної об'єктивної закономірності й причинової зумовленості всіх явищ природи і суспільства
- 17. Досвід** — відображення в людській свідомості законів об'єктивного світу і суспільної практики, одержане в результаті активного практичного пізнання.

Сукупність практично засвоєних знань, навиків, знання життя, засноване на пережитому, випробуваному.

18. Еклектика – механічне поєднання різнорідних, часто протилежних принципів, поглядів, теорій, стилів; еклектик довільно вибирає з різних систем ті несумісні положення, які йому хотілося б зберегти або обґрунтувати.

19. Емпіризм – напрям у теорії пізнання, що надає перевагу чуттєвому досвіду перед теоретичними дослідженнями та узагальненнями.

20. Закон – філософська категорія для позначення істотного, сталого, повторюваного, спільного для зв'язків між предметами і явищами

21. Зміст – внутрішній зв'язок елементів і процесів організованої певним чином системи матеріальних і духовних явищ.

22. Ідеалізація – наділення когось або чогось властивостями, які відповідають ідеалові; логічна модель теоретичного об'єкта.

23. Індетермінізм ([лат. *indeterminatus*](#) — невизначений, необмежений) — філософське ідеалістичне вчення, що заперечує об'єктивну зумовленість явищ природи, суспільства й людської психіки, необхідний і закономірний зв'язок між ними.

24. Індукція – логічна операція, форма умовиводу, в якому на основі знання про окреме робиться висновок про загальне.

25. Інтеграція (від лат. *integrum* - ціле, *integratio* - відновлення) — 1) поєднання, взаємопроникнення. Це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле. Процес взаємозближення і утворення взаємозв'язків; 2) згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур в рамках регіону, країни, світу.

26. Інтуїція – здогад, проникливість, які ґрунтуються на попередньому досвіді; у філософії – безпосереднє осягнення істини без наукового досвіду й логічних умовиводів

27. Ірраціоналізм – філософське вчення, згідно з яким розумові як основному видові пізнання протиставляються інстинкт, віра, інтуїція

- 28. Істина** – адекватне відтворення в пізнанні об’єктивної дійсності, відповідність пізнавальних образів об’єктові; твердження, що відповідає уявленню про належне.
- 29. Історизм** – принцип наукового пізнання, згідно з яким процеси дійсності розглядаються в їхньому закономірному історичному розвитку.
- 30. Категоричний імператив** – категорія філософії І. Канта, що позначає належну поведінку людини, відповідно до свободи волі й загальних вимог.
- 31. Конвенціоналізм** – філософська концепція, згідно з якою наукові теорії й поняття є наслідком угоди між ученими.
- 32. Креаціонізм** (англ. *creationism*) — віра в те, що світ, людина та різні форми життя на Землі створені вищою, надприродною силою. Креаціонізм не є цілісною доктриною — існує багато різновидів креаціонізму з різними уявленнями про час акту творіння та різним ставленням до сучасних наукових поглядів на біологічну та геологічну еволюцію.
- 33. Логіка** – наука про закони, форми, прийоми та засоби мислення, спрямовані на пізнання та досягнення істини; розумність, внутрішня закономірність, правильність, послідовність.
- 34. Логос** – термін давньогрецької філософії, що вживався у значеннях “поняття”, “сенс”, “порядок”, “закон”, “розум” і розумівся як об’єктивна закономірність.
- 35. Матерія** – спільна не створювана і незнищенна основа всіх речей, їх змін і форм, що здійснюється самочинно поза людською свідомістю
- 36. Метод** – спосіб побудови та обґрунтування системи філософського знання; сукупність прийомів та операцій практичного і теоретичного освоєння дійсності.
- 37. Механіцизм** – однобічний метод пізнання, що ґрунтується на визнанні механічного руху як єдиного способу існування її змін; зведення більш складних матеріальних утворень до простих елементів.
- 38. Мислення** – вища форма цілеспрямованого й узагальненого пізнання суб’єктом істотних зв’язків і відносин між предметами і явищами, а також у творенні нових ідей і програмуванні дій.

39. Об'єкт – предмет, що є частиною зовнішнього матеріального світу; предмет пізнання, діяльності людини.

40. Освіта — цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь, або щодо їх вдосконалення.

41. Парадигма (дав.-гр. *παράδειγμα*, *paradeigma* - приклад, зразок) - багатозначний термін, який залежно від контексту може означати: Поняття античної і середньовічної філософії, що характеризує сферу вічних ідей як прототип, зразок, відповідно до якого бог-деміург створює світ сущого; У сучасній філософії науки - система теоретичних, методологічних і аксіологічних установок, які взяті за зразок розв'язування наукових задач і які поділяють всі члени наукового співтовариства. Система форм, уявлень та цінностей одного поняття, які відображають його видозміну, історичний шлях, заради досягнення ідеального поняття

42. Парадокс – думка, судження, що різко розходиться зі звичайним, загально усталеним, таке, що (іноді лише на перший погляд) суперечить здоровому глуздові; несподіване явище, що не відповідає звичним уявленням

43. Пізнання – процес цілеспрямованого активного відображення явищ зовнішнього світу і внутрішнього життя, процес нагромадження знань

44. Позитивізм – напрям у філософії і науці, який визнає справжніми знаннями ті, що базуються на досягненнях позитивних наук, а тому не потребують філософії.

45. Поняття – думка, що відображає в узагальненій формі предмети і явища через виділення їх спільних і специфічних ознак.

46. Практика – протилежний теорії спосіб освоєння світу з метою його предметного перетворення; переведення суб'єктивного в площину об'єктивного.

47. Проблема – складне теоретичне або практичне питання, що потребує поглибленого дослідження і розв'язання

48. Прогрес – напрям розвитку, що характеризується переходом від нижчого до вищого, від менш організованого до більш організованого, досконалого

49. Простір (латинське: *spatium*) — протяжність, вмістилище, в якому розташовані предмети і відбуваються події. У філософії тривають дискусії щодо того, чи є простір окремою сутністю чи лише формою існування матерії. Простір характеризує співіснування об'єктів, їх протяжність і структурність, взаємне розташування.

50. Раціоналізм – філософський напрям, що вважає розум єдиним джерелом і критерієм пізнання

51. Релятивізм – методологічний принцип, який полягає в абсолютизації відносності й умовності змісту пізнання, а також моральних норм і принципів

52. Рефлексія – спосіб мислення, що спрямований на осмислення й усвідомлення пізнавального акту й пізнання внутрішнього світу людини

53. Розсудок – спосіб інтелектуальної діяльності відповідно до заданих схем і шаблонів, без проникнення у змістовну сутність поняття

54. Розум – вища форма творчої інтелектуальної діяльності, що полягає в усвідомленому оперуванні поняттями і опирається на розкриття їхньої природи і змісту.

55. Сцієнтизм (від лат. *scientia* — знання, наука) — тенденція до витлумачення філософського і соціологічного знання у світлі принципів і методів, властивих природничим наукам. Маючи гносеологічним джерелом різке зростання ролі й суспільної цінності природознавства в ХІХ—ХХ століттях, сцієнтизм виявляється насамперед у тенденції витлумачення природничо-наукового знання як найвищого вияву науковості; звідси — провідна ідея сцієнтизму про винятковість природничої науки, яка нібито єдина здатна пояснити весь суспільний прогрес.

56. Скептицизм – філософське вчення, що піддає сумніву можливість достовірного пізнання світу

57. Структура – взаєморозміщення й зв'язок складових частин чого-небудь; внутрішня будова чого-небудь

58. Судження – форма думки, в якій стверджується або заперечується щось стосовно предметів чи явищ.

- 59. Теорія** – система вірогідних наукових знань про якусь сукупність об'єктів, яка описує, пояснює й передбачає явища певної предметної галузі.
- 60. Технократія** — невизначений термін, що часто використовується у публіцистиці та відсилає до техніцизму та техніки, технологій.
- 61. Уявлення** – здатність пам'яті до створення образу раніше сприйнятого предмета; форма чуттєвого відображення у вигляді наочно-образного знання
- 62. Умовивід** – спосіб логічного зв'язку висловлювань, за допомогою якого з наявних тверджень (засновків) можна одержати нове твердження (висновок).
- 63. Фальсифікаціонізм** – це теоретичний напрям, що наголошує на важливості спростовуваності як філософського принципу.
- 64. Феномен** – явище, що досягається в чуттєвому досвіді, об'єкт чуттєвого споглядання.
- 65. Цивілізація** — людська спільнота, яка впродовж певного періоду часу (процес зародження, розвиток, загибель чи перетворення цивілізації) має стійкі особливі риси в соціально-політичній організації, економіці та культурі (науці, технологіях, мистецтві тощо), спільні духовні цінності та ідеали, ментальність (світогляд).

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ «ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ»

1 варіант

I РІВЕНЬ

1. Філософія освіти як самостійна галузь дослідження виокремилася у:

- а) X ст.,
- б) XV ст.,
- в) XX ст.

2. Перші платні вчителі мудрості:

- а) моісти,
- б) софісти,
- в) легісти.

3. Монополія церкви у вихованні та освіті мала місце в добу:

- а) античності,
- б) середньовіччя,
- в) Просвітництва.

4. Деперсоналізація знань стає потребою суспільства:

- а) архаїчного,
- б) аграрного,
- в) індустріального.

5. Філософ, той, „що не писав”:

- а) Сократ,
- б) Платон,
- в) Арістотель.

6. Який із наведених принципів не характерний для антропологічного підходу:

- а) цілісності,
- б) свободи,
- в) детермінізму.

7. Середньовічна система мислення і освіти, яка продовжила на ґрунті християнської догматики певні традиції античної філософії є:

а)софістика,б)схоластика,в)еклектика.

8.Філософія освіти – це дисципліна, яка вивчає процеси освіти:

а)в Україні,

б)у сучасному світі,

в)взагалі.

9.Теза: «Людина – міра всіх речей» характерна для:

а)соціоцентризму,

б)натуралізму,

в)антропоцентризму.

10.Києво-Могилянська колегія була школою:

а)спеціальною,

б)професійною,

в)загальноосвітньою.

II РІВЕНЬ

1.Предмет філософії освіти.

2.Завдання філософії освіти.

3.Розкрийте комплексний (синтетичний) характер філософії освіти.

III РІВЕНЬ

1.Основні філософсько-освітні ідеї античності. Прокоментуйте їхнє значення в сучасній освітній і суспільно-політичній практиці, роль філософів і філософії у вихованні і суспільному житті.

2.Чи набула філософія освіти статусу раціонально оформленого дискурсу? Обґрунтуйте відповідь.

2 варіант

I РІВЕНЬ

1. Хто заснував у Афінах філософську школу, що отримала назву Академії?

а)Сократ,

б)Платон,

в)Аристотель.

2. Закони логіки сформулював:

- а) Сократ,
- б) Платон,
- в) Аристотель.

3. Вивчення граматики, риторики, діалектики передбачала програма:

- а) тривіуму,
- б) квадвіуму.

4. Схоластичний тип філософії був характерним для:

- а) античності,
- б) середньовіччя,
- в) Нового часу.

5. Сцієнтична модель освіти сформувалася у добу:

- а) античності,
- б) середньовіччя,
- в) Нового часу.

6. Вимога „очистити” знання від філософії притаманна:

- а) позитивізму,
- б) екзистенціалізму,
- в) інтуїтивізму.

7. Індустріальна доба сформувала соціальний попит на особу:

- а) релігійну,
- б) фахівця,
- в) універсальну.

8. Стародавні українські вчителі належали до верстви:

- а) духовенства,
- б) землеробів,
- в) чиновників.

9. Категоричний імператив як основний закон етики сформулював:

- а) Ім. Кант,
- б) О. Конт,

в)Т. Кун.

10.Вчителі філософії, які навчали мистецтву сперечатися і перемогти за будь-яку ціну:

а)пацифісти,

б)софісти,

в)структуралісти.

II РІВЕНЬ

1.Окресліть проблемне поле філософії освіти.

2.Сутність і форми освіти.

3.Назвіть напрями неklasичної філософії, в яких підіймаються проблеми освіти і виховання.

III РІВЕНЬ

1.Поясніть, під впливом яких факторів філософія освіти виокремила в самостійну галузь досліджень у структурі філософських знань. На Ваш погляд, цей процес є виправданим і доцільним чи, навпаки, безпідставним „множенням” теорій?

2.У чому полягає освітня функція самої філософії? Прокоментуйте відповідь.

3 варіант

I РІВЕНЬ

1. Сцієнтична модель освіти орієнтована на:

а)науку,

б)мистецтво,

в)релігію.

2.Засновник перипатетичної школи:

а)Зєнон,

б)Аристотель,

в)Епікур.

3. Вивчення арифметики, геометрії, астрономії і музики передбачала програма:

- а) тривіуму,
- б) квадріуму.

4. Рационалізму, ясності понять, точності, лаконічності потребувала доба виробництва:

- а) аграрного,
- б) індустріального.

5. Загальнообов'язковим моральним принципом, яким мають керуватися всі люди незалежно від походження, за Кантом є:

- а) категоричний імператив,
- б) серединний шлях,
- в) національно-патріотичне виховання.

6. Г.Сковорода зосереджував увагу на проблематиці:

- а) науково-природничій,
- б) етико-гуманістичній,
- в) суспільно-політичній.

7. Гуманітарно-культурологічні підходи до виховання та освіти мають місце у філософії:

- а) позитивізму,
- б) прагматизму,
- в) екзистенціалізму.

8. Ідея гармонійного і естетичного виховання домінувала у філософії:

- а) давньокитайській
- б) давньогрецькій,
- в) давньослов'янській.

9. Ідея синові шанобливості („сяо”) активно розроблялася у філософії:

- а) Китаю,
- б) Франції,
- в) Німеччини.

10. Нова концепція людини як суб'єкта культури з'являється у філософії:

- а)Плотіна,
- б)Тертуліана,
- в)Канта.

II РІВЕНЬ

- 1.Предмет і завдання філософії освіти.
- 2.Ідеал людини доби Ренесансу.
- 3.Назвіть прояви домінування релігії в середньовічній системі освіти і виховання.

III РІВЕНЬ

- 1.Поясніть, чому проблеми освіти набувають актуальності на рубежі ХХ-ХХІст. Назвіть проблеми сучасної освіти в Україні.
- 2.Ідеї якого мислителя щодо освіти видаються Вам найбільш цікавими і чому? Вони залишаються актуальними чи втратили свою значимість у сьогоденні?

4 варіант

I РІВЕНЬ

1.Виховання любові до Бога, набуття уміння розуміти смисл Біблійних текстів було метою освіти в добу:

- а)античності,
- б)середньовіччя,
- в)Ренесансу.

2.Філософ епохи Відродження, що написав твір „Утопія”, в якому висловив ідею про обов’язкову участь всіх громадян у продуктивній праці, поєднання її із загальною освітою:

- а)Т.Мор,
- б)М.Монтень,
- в)Л.Альберті.

3.Трансформацію античної мудрості в християнську традицію здійснював:

- а)Аристотель,б)Августин,в)Авенаріус.

4.Традиційне навчання в Україні XIV- XVI ст. спиралося на:

- а) церковно-богослужбові книги,
- б) енциклопедії,
- в) орфографічні словники.

5. Гуманітаризація освіти – це:

- а) збільшення кількості гуманітарних дисциплін,
- б) збільшення кількості гуманітарних дисциплін і поширення цінностей гуманізму,
- в) навчання національною мовою.

6. Згідно із даоською філософією, людина має слідувати:

- а) закону Неба,
- б) принципу переможної недіяльності,
- в) категоричному імперативу.

7. Теза про те, що людина від народження є «чистою дошкою» належить:

- а) Декарту,
- б) Лейбніцу,
- в) Локку.

8. Перші політехнічні школи з'явилися у суспільстві:

- а) аграрному,
- б) індустріальному,
- в) постіндустріальному.

9. Перші філософські експертизи освітніх програм були здійснені в університеті:

- а) Колумбійському (США),
- б) Київському національному (Україна),
- в) Московському державному (Росія).

10. Освітньо-виховні ідеї Конфуція характеризуються:

- а) демократизмом,
- б) авторитаризмом,
- в) діалогічністю.

II РІВЕНЬ

1. Поясніть смислову багатозначність терміну філософія освіти.
2. Філософія освіти у системі гуманітарного знання.
3. Простежте розвиток філософсько-педагогічної думки 17-18 ст.

III РІВЕНЬ

1. Охарактеризуйте мету освітнього процесу. Вона є сталою чи варіативною? Обґрунтуйте відповідь.
2. Поясніть зміст принципу «спорідненої праці» у філософії Г.Сковороди як передумови на шляху людини до щастя. Він втратив чи зберіг свою актуальність зараз?

5 варіант

I РІВЕНЬ

1. Перші університети з'являються в добу:

- а) античності,
- б) середньовіччя,
- в) сучасності.

2. Перші філософські експертизи освітніх програм були здійснені у:

- а) XVIII ст.,
- б) XIX ст.,
- в) XX ст.

3. Принцип пайдейї як неподільної єдності освіти і виховання мав місце у філософії:

- а) давньосхідній,
- б) давньогрецькій,
- в) давньослов'янській.

4. Тривіум і квадріум були основою світської освіти:

- а) античності,
- б) середньовіччя,
- в) Нового часу.

5. Ідею гуманістичної освіти та розвитку самосвідомості особистості висував і обґрунтовував:

- а)Макіавеллі,
- б)Гумбольд,
- в)Ніцше.

6.У Києво-Могилянській Академії могли навчатися:

- а)виключно українці,
- б)молодь православного світу.

7.Ідея універсальної освіченості притаманна філософсько-педагогічній концепції:

- а)позитивізму,
- б)марксизму,
- в)екзистенціалізму.

8.Шкільна освіта в Україні XV-XVI ст. мала характер виключно:

- а)церковно-релігійний,
- б)гуманітарно-культурологічний,
- в)природничо-технологічний.

9.Тези про трудову школу мали місце у філософії:

- а)прагматизму,
- б)структуралізму,
- в)феноменології.

10.Сцієнтична модель освіти орієнтована на домінування в освітньому процесі:

- а)віри,
- б)пояснення,
- в)розуміння.

II РІВЕНЬ

- 1.Філософсько-педагогічні ідеї в Києво-Могилянській академії.
- 2.Завдання філософії освіти.
- 3.Гуманізація сучасної освіти.

III РІВЕНЬ

1.Прокоментуйте заклики Руссо: «Будь людиною!» і Локка: «Виховайте джентльмена!» Чи втратили вони сьогодні значимість в освітній практиці і в суспільному житті?

2.Чи актуальним є протиставлення Ч. Сноу двох культур в європейській культурі другої половини ХХ ст.

6 варіант

I РІВЕНЬ

1.Необхідність гармонії розуму, добра, краси відстоював:

а)Геракліт,

б)Сократ,

в)Діоген.

2.Хто з філософів ХVІІІст. написав трактат «Про розум»:

а)Гельвецій,

б)Локк,

в)Дідро.

3.Індивідуальне учнівство домінувало в:

а)ремісництві,

б)політехнічній школі,

в)університеті.

4.Кому належить вислів: «Знання – це сила»:

а)Платону,

б)Бекону,

в)Декарту.

5.Розуміння освіти як сходження індивіда до всезагального досвіду і знання є характерними для:

а)Канта,

б)Гегеля,

в)Фейєрбаха.

6.Філософсько-педагогічні погляди Аристотеля мали спрямованість:

а)евдемоністичну,

- б)гедоністичну,
- в)егоїстичну.

7.Кому належить заклик «Нічого занадто!»:

- а)Аристотелю,
- б)Марксу,
- в)Камю.

8.Острозька школа ставила своїм завданням боротися з:

- а)латиною та унією,
- б)православ'ям,
- в)язичництвом.

9.Ідея зближення освіти, виховання і життя належить:

- а)Августину,
- б)Дьюї,
- в)Дамаскіну.

10.Основна чеснота людини за Платоном:

- а)мудрість,
- б)хоробрість,
- в)поміркованість.

II РІВЕНЬ

- 1.Що таке тривіум і квадрі ум як історичні форми шкільної полідисциплінарності
- 2.В чому полягала ідея естетизму як основа античного виховного ідеалу.
3. Освіта як предмет філософської рефлексії.

III РІВЕНЬ

- 1.Охарактеризуйте співвідношення і взаємозв'язок культури, філософії, науки і освіти.
- 2.прокоментуйте протистояння науково-технічного (сцієнтичного) та гуманітарного (антисцієнтичного) підходів до освіти в межах некласичної філософії.

7 варіант

I РІВЕНЬ

1.Людина в системі освіти::

- а)суб'єкт,
- б)об'єкт,
- в)суб'єкт і об'єкт.

2.Ідеалопокладаючою функцією освіти є:

- а)відбір найбільш талановитих,
- б)формування у молодого покоління настанов, життєвих ідеалів,
- в)підготовка до виконання виробничих операцій.

3.Основа особистості закладена в:

- а)генетичних програмах,
- б)акті божого творіння,
- в)системі діяльності і спілкування.

4.Освіта - це:

- а)виховний процес,
- б)соціокультурний процес,
- в)здобуття професійних навичок.

5.Освіта буває:

- а)суто формальною,
- б)формальною і неформальною,
- в)суто неформальною.

6.Сучасна школа повинна:

- а)навчити мислити, сформувати творчу особистість,
- б)допомогти знайти певний фах,
- в)розвивати пам'ять, навчити читати і писати.

7.Селективною функцією освіти є:

- а)трансляція і розповсюдження культури у суспільстві,
- б)відбір найбільш талановитих,
- в)формування у молоді ідеалів.

8.Централізована система освіти призводить до:

- а) сурової регламентації навчання,
- б) демократизму,
- в) дилетантизму.

9. Небажання молодій людині брати на себе обов'язки і відповідальність:

- а) інфантилізм,
- б) бюрократизм,
- в) снобізм.

10. Прийняття людиною норм і цінностей, включення їх у внутрішній світ людини:

- а) адаптація, б) інтеріоризація

II РІВЕНЬ

1. Назвіть канали реалізації неперервної освіти.
2. Розкрийте зміст соціально-економічної функції освіти
3. Назвіть ознаки інституалізації освіти

III РІВЕНЬ

1. У чому проявляється ліквідація державної монополії на освіту в Україні? На Ваш погляд, це є негативним чи позитивним процесом в освітній ситуації та суспільному житті.
2. Основним звинуваченням традиційної системи освіти є те, що вона пристосовує учнів до школи, а не навпаки. Чи існують підстави для такого звинувачення, чи підтримуєте його Ви (скористайтеся прикладами зі своєї педагогічної практики)?

8 варіант

I РІВЕНЬ

1. Пристосування людини до нових умов, норм, цінностей:

- а) адаптація,
- б) інтеріоризація,
- в) диференціація.

2. Поняття «Людина», «індивід», «особистість» є:

- а) ідентичними,

б) неідентичними

3. «Природне і соціальне перебувають у вічному антагонізмі» – це положення притаманне філософській позиції:

а) епікуреїзму,

б) психоаналізу,

в) герменевтиці.

4. Загальнокультурною функцією освіти є:

а) відтворення і трансляція культури у суспільстві,

б) формування ідеалів у молодого покоління,

в) здійснення диференційованого підходу до осіб.

5. Антропологічний поворот у філософії відбувся у:

а) XIII ст.,

б) XVII ст.,

в) XX ст.

6. Як співвідносяться освіта та самоосвіта:

а) тотожні (співпадають),

б) як ціле і частина.

7. Біологічні форми успадкування досвіду:

а) інстинкти,

б) традиції,

в) теорії.

8. В Україні освіта і церква:

а) відокремлені,

б) активно співпрацюють,

в) ігнорують одна одну.

9. Ознакою інституалізації освіти є:

а) підвищення зарплат освітянам,

б) поява закладів освіти, соціальної групи, що професійно займається освітньою діяльністю, норм, які регулюють процес освіти і виховання

в) поява нових методик навчання.

10. Психологізаторські концепції особистості у філософії започатковані:

- а) Фрейдом,
- б) Марксом,
- в) Поппером.

II РІВЕНЬ

1. Назвіть і охарактеризуйте функції неперервної освіти.
2. Чи існує зв'язок між рівнем розвитку економіки і рівнем розвитку освіти?
3. Чи містить освіта елемент уніфікації? Обґрунтуйте відповідь.

III РІВЕНЬ

1. Яким чином освіта впливає на формування і прояв сутнісних сил людини?
2. Поясніть як глобалізаційні процеси впливають на інтернаціоналізація освіти. На Ваш погляд, це покращує загальний освітній рівень чи погіршує його?

9 варіант

I РІВЕНЬ

1. Соціальні форми успадкування досвіду:

- а) генетичні програми,
- б) навчання, виховання,
- в) інстинкти.

2. До проблем кризи культури в сучасній філософії апелюють:

- а) Ортега-і-Гассет, Ясперс,
- б) Ламетрі, Гельвецій,
- в) Карнап, Кун.

3. Теза про те, що зачатки трудової діяльності в поєднанні з природним добром зумовили трансформацію людини сформульована:

- а) Кантом, б) Енгельсом, в) Гайдеггером.

4. В Україні функціонування системи освіти визначає:

- а) церква,
- б) держава,
- в) родина.

5.Масова школа як етап становлення соціального інституту освіти

виникає в:

- а)I-III ст.,
- б)XIII-XV ст.,
- в)XIX-XX ст.

6.Метою сучасної освіти є:

- а)розвиток творчого потенціалу особистості,
- б)гуманітарна підготовка,
- в)науково-технічна підготовка.

7.Сутнісні риси людини є:

- а)сталою даністю при народженні,
- б)набуваються у процесі життєдіяльності,
- в)визначаються Божим провидінням.

8.Концепція постіндустріального суспільства була розроблена:

- а)Ароном, Тофлером,
- б)Енгельсом, Марксом,
- в)Поппером, Лакатосом.

9.Формою професійної освіти є:

- а)школа,
- б)гуртки,
- в)університети.

10.Зоологічний індивідуалізм та егоїзм приборкуються:

- а)грошима і славою,
- б)мораллю і правом,
- в)наукою.

II РІВЕНЬ

- 1.Охарактеризуйте таку функцію освіти як функція соціальної мобільності і соціальної селекції.
- 2.Назвіть прояви демократизації сучасної освіти.
- 3.У чому полягає національна спрямованість освітнього процесу?

III РІВЕНЬ

1. Чи вважаєте ви недоцільним відрив освіти від політики і обов'язок «виховувати так, щоб не повторився Освенцім» (Адорно)? Ідеологізація навчання є бажаною чи ні?

2. По філософському осмисліть співвідношення в людині природного і соціального.

10 варіант

I РІВЕНЬ

1. Формою непрофесійної освіти є:

а) школа, б) інститут, в) університет.

2. Перехід від уніфікованої державної освіти до різноманітних освітніх форм сприяє:

а) централізації освіти,

б) демократизації освіти,

в) дегуманізації освіти.

3. Філософська традиція, яка пояснює людину як таку, що формує себе, набуває сутності, формує власну духовність, представлена у вченнях:

а) Керкегора, Маркса,

б) Ламетрі, Гельвеція,

в) Спенсера, Конта.

4. Людину як істоту передусім релігійну, моральну, розумну розглядають концепції:

а) біологізаторські,

б) культурологізаторські,

в) психологізаторські.

5. Традиція згідно з якою тіло розглядається як обмеженість (темниця) душі йде від:

а) Платона і християнства,

б) Фейєрбаха і атеїзму,

в) Поппера і позитивізму

6.Приховані (латентні) функції освіти досліджував:

- а)Вебер,
- б)Мертон,
- в)Камю.

7.Особистісна орієнтація сучасної освітньої парадигми проявляється в:

- а)збільшенні кількості дисциплін,
- б)зміні системи оцінювання знань,
- в)розвитку творчого потенціалу особистості.

8.Висунув тезу «кінця історії», аналізував негативні аспекти і соціальні ризики постіндустріального суспільства:

- а)Карнап,б)Фреге,в)Фукуяма.

9.Прямий зв'язок між біологічними особливостями людини і злочинною поведінкою вбачав:

- а)Ломброзо,
- б)Дюркгейм,
- в)Сартр.

10.Якісним результатом освіти є:

- а)зріст, вага, об'єм,
- б)вік, стать, національність,
- в)знання, вміння, навички.

II РІВЕНЬ

1.Назвіть проблеми сучасної освіти в Україні.

2.У чому проявляється гуманізація освіти?

3.Охарактеризуйте освіту як особливий вид духовного виробництва і соціальний інститут

III РІВЕНЬ

1.Поясніть як освіта здійснює функцію соціального контролю. Сприяє вона при цьому формуванню вільної особистості і прояву сутнісних сил людини, чи породжує «одномірну», «масову» людину?

2. Чи поділяєте Ви думку Вольтера про те, що «тільки освічена людина є вільною»? Аргументуйте відповідь.

11 варіант

I РІВЕНЬ

1. Абсолютизація соціального фактору у формуванні особистості:

- а) пансоціологізм,
- б) панбіологізм,
- в) пантеїзм.

2. Демократизація освіти проявляється у:

- а) збільшенні фінансування освіти,
- б) створенні експериментальних та альтернативних шкіл,
- в) створенні єдиних стандартів освітніх програм.

3. За Конституцією України повна загальна освіта є:

- а) бажаною,
- б) обов'язковою,
- в) недоступною.

4. Освічена людина:

- а) володіє уривками інформації,
- б) володіє цілісним об'ємом знань,
- в) знається в архітектурі.

5. Норми та ідеали вчительської та учнівської поведінки підтримуються:

- а) традицією,
- б) закріплюються в статутах,
- в) традицією і закріплюються в статутах.

6. Наявність єдиних підручників і єдиних навчальних програм сприяє:

- а) демократизації освіти,
- б) уніфікації освіти.

7. Людина підпорядковується:

- а) законам живої природи,
- б) законам соціуму,

в) законам живої природи і законам соціуму.

8.Гуманітаризація освіти передбачає:

а)збільшення кількості гуманітарних дисциплін,

б)особистісний розвиток,

в)комп'ютеризацію навчання.

9.Так звана «класична система освіти (школи)» формувалася під впливом ідей:

а)Галілея, Коперніка, Ньютона,

б)Каменського, Песталоцці, Дістервега,

в)Ейнштейна, Планка, Фарадея.

10.Діалог, герменевтичне «слухання» інтенцій учня, «адвокатський захист» учня від шаблонних вимог є метою підходів до сучасної освіти:

а)гуманітарного,

б)емпірико-аналітичного.

II РІВЕНЬ

1.Переваги і недоліки платної освіти.

2.Прослідкуйте взаємозв'язок і взаємодію соціальних інститутів держави і освіти.

3.Приховані (латентні) функції освіти (за Мертоном).

III РІВЕНЬ

1.Мета і особливості реконструкції системи освіти України в контексті глобалізаційних процесів в сучасності.

2.У чому проявляється діалогічність європейської системи освіти. Чому зростає потреба в діалогічності і толерантності сучасної культури, як це відображається в сучасній освітній практиці.

12 варіант

I РІВЕНЬ

1.Абсолютизація біологічного фактору у формуванні особистості:

а)пансоціологізм,

б)панбіологізм,

в)пантеїзм.

2.Демократизація освіти передбачає:

- а)монополію держави на освіту,
- б)ліквідацію монополії держави на освіту.

3.Орган управління освітою в Україні:

- а)церква,
- б)Міністерство освіти і науки,
- в)родина.

4.Ідея «індустрії» в освіті та «абстрактної людини» притаманна напрямам у філософії освіти:

- а)гуманітарним,
- б)емпірико-аналітичним.

5.Гуманітарний напрям у філософії освіти був започаткований:

- а)Дільтеєм,б)Контом,в)Марксом.

6.Допускає формування в освітньому процесі активності, сенсів, установок, цілей принцип:

- а)натуралізм,
- б)науково-детерміністський,
- в)культурологічний.

7.Сучасна система освіти в основних рисах склалася в:

- а)I-III ст.,
- б) XIII-XIV ст.,
- в)XVIII-XIX ст.

8.Формальним результатом освіти є:

- а)атестат, диплом,
- б)прибуток, слава,
- в)характер, темперамент.

9.Освіта по формі буває:

- а)професійною,
- б)непрофесійною,

в) професійною і непрофесійною.

10.Класно-урочна система характеризує систему освіти:

- а)традиційну,
- б)нетрадиційну.

II РІВЕНЬ

- 1.Назвіть і розкрийте сутність функцій освіти.
- 2.Тенденції розвитку сучасної освіти.
- 3.У чому проявляється збільшення соціального попиту на освіту.

III РІВЕНЬ

- 1.Яку роль відіграє освіта в механізмах соціальної взаємодії, в особистому і публічному житті людини?
- 2.Чи поділяєте ви точку зору, згідно з якою криза сучасної освіти є відображенням духовної ситуації часу – «кризи сенсу» - труднощів у визначенні життєвих пріоритетів в умовах науково-технічної цивілізації? Чи є підстави говорити про кризу сучасної освіти? Обґрунтуйте відповідь.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ «ФІЛОСОФІЯ НАУКИ»

1 ВАРІАНТ

I рівень

1. Наука як соціальний інститут виникла в:

- а) V - VI ст. до н. д.;
- б) V - VI ст. н. д.;
- в) XVI – XVII ст. н. д.;

2. Процедура, яка встановлює хибність гіпотези, теорії або іншого наукового ствердження в результаті їх емпіричної перевірки називається:

- а) спостереженням;
- б) верифікацією;
- в) фальсифікацією.

3. Цілісна система уявлень про загальні властивості та закономірності дійсності, яка побудована в результаті узагальнення та синтезу фундаментальних наукових понять та принципів, це:

- а) наукова картина світу;
- б) структура науки;
- в) мова науки.

4. Парадигма становлення та самоорганізації відповідає:

- а) класичній науці;
- б) некласичній науці;
- в) постнекласичній науці.

5. Перетворення науки в безпосередню продуктивну силу суспільства характерно для:

- а) античності;
- б) Нового часу;
- в) ХХ століття.

6. Постнекласична картина світу розроблена з урахуванням досягнень:

- а) І. Пригожина;
- б) Г. Менделя;
- в) Е. Маха.

7. Світоглядна позиція, заснована на переконанні, що наукове пізнання – найвища культурна і достатня умова для орієнтації людини у світі:

- а) сцієнтизм,
- б) редуccionізм ,
- в) віталізм;

8. Наука набуває визначену галузеву структури в добу:

- а) античності;
- б) середньовіччя;
- в) сучасності

9. Філософське вчення, що піддає сумніву можливість достовірного пізнання світу– це:

- а) скептицизм;
- б) сцієнтизм;
- в) соліпсизм;

10. Завданням фундаментальних наук є:

- а) пізнання законів дійсності;
- б) організація законів дійсності;
- в) практичне застосування результатів досліджень.

II рівень

- 1. Наукові революції і перебудова основ науки.
- 2. Охарактеризуйте «антисциєнтизм» як напрямок філософської думки.

III рівень

- 1. Проаналізуйте співвідношення науки та філософії, науки та релігії, філософії та релігії в поясненні картини світу. Ці форми пояснення дійсності посилюють одна одну чи послаблюють? Аргументуйте свою позицію.
- 2. Б. Рассел сказав: «Найобізнаніші люди найбільш сумно налаштовані у сприйнятті майбутнього». Ваше ставлення до цих слів.

2 ВАРІАНТ

I рівень

1. Наука, як соціальний інститут виникла в:

- а) Європі;
- б) Китаї;
- в) Індії.

2. Суб'єкт науки це:

- а) науковий факт;
- б) окремий дослідник, наукове співтовариство;
- в) окремий дослідник.

3. Розкриття взаємозв'язку наук на засадах певних принципів та критеріїв, вираження їх зв'язку в логічно обґрунтованому розташуванні є:

- а) періодизацією науки;
- б) класифікацією науки;
- в) синтезом наук.

4. Парадигма відносності, дискретності, вірогідності, додатковості відповідає

- а) класичній науці;
- б) некласичній науці;
- в) постнекласичній науці.

5. Сукупність моральних імперативів, норм, які прийняті в даній науковій спільноті, має назву:

- а) онтології науки;
- б) гносеології науки;
- в) «етосу науки».

6. Раціональний рівень пізнання характеризує:

- а) відчуття;
- б) мислення;
- в) уявлення;
- г) інтуїція;

7. Проблема динаміки наукового знання є центральною у філософії:

- а) позитивізму;
- б) постпозитивізму;
- в) неопозитивізму;
- г) марксизму.

8. Філософський напрям, що вважає розум єдиним джерелом і критерієм пізнання:

- а) редукціонізм;
- б) раціоналізм;
- в) релятивізм;
- г) інтуїтивізм;

9. Співвідношення повсякденного та потойбічного світу є головною проблемою картини світу:

- а) повсякденної;
- б) філософської;

в) наукової;

г) релігійної

10. На основі яких теорій ґрунтується наукова картина світу Нового часу:

а) теорія відносності;

б) квантова механіка;

в) класична механіка;

г) психоаналітична теорія

II рівень

1. Принципи верифікації та фальсифікації як способи демаркації наукового та ненаукового знання.

2. Етичні проблеми науки XXI ст.

III рівень

1. Дайте відповідь на наступне питання: чи можна вирішити дилему сцієнтизм – антисцієнтизм? Якщо «так», то яким чином?

2. Концепція критичного раціоналізму К.Поппера.

3 ВАРІАНТ

I рівень

1. Першим ввів до пізнання експеримент, який спирається на суворий кількісно – математичний опис:

а) Платон;

б) Г.Галілей;

в) К. Маркс.

2. Те, що вивчає дана наука або наукова дисципліна є:

а) суб'єктом науки;

б) об'єктом науки;

в) метою наукової діяльності.

3. Виділення якісно своєрідних етапів розвитку науки є:

а) періодизацією науки;

б) класифікацією науки;

в) синтезом наук.

4. Парадигма жорстокого детермінізму відповідає:

- а) класичній науці;
- б) некласичній науці;
- в) постнекласичній науці.

5. Відокремлення наук, перетворення окремих «зародків» наукових знань на самостійні науки та розгалуження останніх в наукові дисципліни почалося в:

- а) V – VI ст.;
- б) XVI – XVII ст. ;
- в) XX ст.

6. Класичній картині світу відповідає графічний образ:

- а) прогресивно спрямованого лінійного розвитку з жорстокою детермінацією;
- б) синусоїди, що охоплює магістральну лінію розвитку;
- в) деревоподібної гілчастої графіки.

7. Філософ, який понад усе ставив філософію, вважаючи науку і релігію другорядними:

- а) М. Гайдеггер;
- б) Г. Гегель;
- в) К. Ясперс;
- г) В. Соловйов

8. Завданням наукового пізнання є:

- а) формування смаків;
- б) з'ясування об'єктивних законів дійсності;
- в) поширення комп'ютерної грамотності;
- г) підвищення освітнього рівня населення.

9. Рух пізнання від загального до окремого:

- а) дедукція;
- б) синтез;
- в) індукція;
- г) абстрагування.

10. Стійкість науково-дослідних програм аналізував:

- а) І. Лакатос;
- б) К. Попер;
- в) К. Ясперс;
- г) К. Маркс.

II рівень

1. Дайте характеристику закону в науці.
2. Принципи верифікації та фальсифікації як способи демаркації наукового та ненаукового знання.

III рівень

1. Охарактеризуйте етапи еволюції наукової картини світу.
2. Давні греки розуміли під діалектикою мистецтво вести ефективну суперечку. Який сучасний зміст цього поняття?

4 ВАРІАНТ

I рівень

1. Точка зору, згідно з якою, поява науки зумовлена цілком та повністю зовнішніми для неї обставинами – соціальними, економічними та ін., має назву:

- а) екстерналізм;
- б) інтерналізм;
- в) діалектика.

2. Різні науки про один і той же об'єкт мають:

- а) однакові предмети дослідження;
- б) різні предмети дослідження;
- в) предмети дослідження, які перетинаються.

3. Об'єктний стиль мислення, прагнення пізнати предмет сам по собі, безвідносно до умов його вивчення суб'єктом, характерним для:

- а) класичної науки;
- б) некласичної науки;
- в) постнекласичної науки.

4. Висловлення «Знання – сила» належить:

- а) Платону;
- б) Ф.Бекону;
- в) Ім. Канту.

5. Форма метафізичного мислення, для якої характерною застиглість, нерухомість, прагнення до авторитарності, перебільшення значення абсолютного моменту в істині, монополізуючи її, є:

- а) нігілізмом;
- б) догматизмом;
- в) діалектикою.

6. Філософ, який непримиренно ставився до релігії, а філософію вважав нижчою за науку:

- а) Б. Рассел;
- б) І. Кант;
- в) Г. Гегель;
- г) К. Маркс.

7. Логічний ланцюг «Доля-Боги-Космос-поліс-людина» в ієрархізації макрокосмоса і мікрокосмосу характеризує традицію світорозуміння:

- а) греко-античну;
- б) іудо-християнську;
- в) природничу.

8. Ідеї циклічності часу характеризували філософію доби:

- а) античності;
- б) Нового Часу;
- в) середньовіччя;
- г) Відродження;

9. Вища форма організації знання:

- а) судження;
- б) ідея;
- в) гіпотеза;

г) категорія;

д) теорія.

10. Зведення наукового знання лише до емпіричного рівня, пониження або заперечення теоретичного пізнання:

а) редукціонізм;

б) емпіризм;

в) конформізм;

г) раціоналізм;

II рівень

1. Дайте визначення теорії.

2. Соціальна сутність та функції науки.

III рівень

1. Охарактеризуйте основні критерії науковості.

2. Що означає «теоретичний анархізм» в гуманітарних науках, чи виправдане його існування?

5 ВАРІАНТ

I рівень

1. Точка зору, згідно з якою, основною рушійною силою розвитку науки є фактори, пов'язані із внутрішньою природою наукового знання: логікою вирішення її проблем, співвідношення традицій та новацій та ін., має назву:

а) екстерналізм;

б) інтерналізм;

в) діалектика.

2. Засновані на фактах проблеми та наукові передбачення є:

а) емпіричним досвідом;

б) засадами теорії;

в) гіпотезами.

3. Наука, яка відмовляється від об'єктивізму та уявлення про реальність як щось незалежне від засобів його пізнання, суб'єктивного фактора, є

- а) класичною наукою;
- б) некласичною наукою;
- в) постнекласичною наукою.

4. Філософсько-світоглядна позиція, згідно з якою, наука вважається вищою понад усе і її необхідно занурювати в якості еталону і абсолютної соціальної цінності у всі форми людської діяльності характерна для:

- а) сцієнтизму;
- б) антисцієнтизму;
- в) концептуалізму.

5. Відокремлення наук, перетворення окремих «зародків» наукових знань на самостійні науки та розгалуження останніх в наукові дисципліни, має назву:

- а) інтеграції наук;
- б) теоретизація наук;
- в) диференціація наук.

6. Наукове пізнання характеризує:

- а) суб'єктивізм;
- б) монополія на істину;
- в) доказовість;
- г) еkleктизм;
- д) догматизм.

7. Ідеологом «наукового анархізму» був:

- а) Ф. Ніцше;
- б) С. Тулін;
- в) К. Поппер;
- г) П. Фейєрабенд;

8. Відтворення в науці того, що вже було зроблено іншими без посилання на них, це:

- а) плагіат;
- б) фальсифікація;

в) ігнорування;

г) імітація.

9. Світоглядна позиція, що тлумачить науку як ворожу силу, наполягаючи на обмеженості і не гуманності науки:

а) волюнтаризм;

б) сцієнтизм;

в) антисцієнтизм;

г) фаталізм.

10. Зазначте форму позанаукового знання:

а) хімія;

б) астрологія;

в) астрономія;

II рівень

1. Концепції істини у філософії.

2. Критерії науковості знань.

III рівень

1. Визначте співвідношення світоглядних, філософських, методологічних, логіко-гносеологічних і соціологічних аспектів науки.

2. Охарактеризуйте тенденції розвитку сучасної науки.

6 ВАРІАНТ

I рівень

1. Процес установлення істинності наукових стверджень шляхом їх емпіричної перевірки є:

а) спостереженням;

б) «верифікацією»;

в) «фальсифікацією».

2. Сукупність певних концептуальних, ціннісних, методологічних та ін. настанов, притаманних науці на кожному конкретно – історичному етапі її розвитку, є:

а) структурою наукового пізнання;

- б) ідеалами і нормами наукового пізнання;
- в) науковою картиною світу.

3. Наука, яка враховує співвіднесеність характеру знань про об'єкт, які отримуються, не тільки з особливістю засобів та операцій діяльності суб'єкта, який пізнає, але й з ціннісно-цільовими структурами, є:

- а) класичною наукою;
- б) некласичною наукою;
- в) постнекласичною наукою.

4. Філософсько-світоглядна позиція, прихильники якої піддають різкій критиці науку і техніку, які не здатні забезпечити суспільний прогрес, покращення життя людей, характерна для:

- а) сцієнтизму;
- б) антисцієнтизму;
- в) концептуалізму.

5. Поєднання, взаємопроникнення, синтез наук та наукових дисциплін, об'єднання їх та їх методів в єдине ціле, має назву:

- а) інтеграція наук;
- б) теоретизація наук;
- в) диференціація наук.

6. Форми логіцизму філософії надають:

- а) Б. Рассел;
- б) В. Дільтей;
- в) К. Юнг;
- г) Д. Мур;

7. Форма знання, основою якого є передбачення, сформульоване за допомогою певних фактів, але це знання є невизначеним і потребує уваги:

- а) гіпотеза;
- б) теорія;
- в) ідея;
- г) концепція;

д) синтагма.

8. Яке поняття характеризує наукову картину світу:

а) сновидіння;

б) матерія;

в) інтуїція.

9.Методологічний принцип, який полягає в абсолютизації відносності й умовності змісту пізнання, а також моральних норм і принципів:

а) догматизм;

б) скептицизм;

в) релятивізм;

г) детермінізм.

10. Гуманістичні цілі науки, спрямовані на збереження біосфери землі окреслював у своїх працях:

а) П. Кюрі;

б) Ч. Дарвін;

в) В. Вернадський;

г) К. Ліней;

II рівень

1.Метод, методологія, методика: сутність та співвідношення понять.

2. Поясніть сутність детермінізму та індетермінізму.

III рівень

1. Визначте, чим відрізняється наукове знання від різних форм знання ненаукового. Поясніть причини популярності паранауки в сучасному суспільстві.

2. Поясніть у чому полягає специфіка природничо-наукової картини світу.

7 ВАРІАНТ

I рівень

1. Метод дослідження це:

а) спосіб пізнання;

б) рівень узагальнення теорії;

в) практичне втілення теорії.

2. «Методологічна ейфорія» це:

а) відсутність будь-якого методу пізнання;

б) перебільшення значення методу, вважаючи його більш важливим, ніж сам предмет дослідження;

в) неподільність методу та істини.

3. Зібрання та розроблення ефективних способів використання та застосування певних методів у конкретних ситуаціях пізнання та діяльності є:

а) теорія;

б) методологія;

в) методика.

4. Метод розкладання фактів на елементарні складники має назву:

а) аналіз;

б) синтез;

в) індукція.

5. Напрямок у філософії і науці, який визнає справжніми знаннями ті, що базуються на досягненнях позитивних наук, а тому не потребують філософії:

а) екзистенціалізм;

б) позитивізм;

в) прагматизм.

6. Розділ філософського знання, філософсько-методологічна наука про знання, у деяких країнах – перш за все та переважно – про наукове знання, має назву:

а) епістемологія;

б) онтологія;

в) гносеологія.

7. Філософський напрямок, що ставить своїм основним завданням аналіз природної мови строгими методами:

а) лінгвістична філософія;

б) конструктивізм;

в) герменевтика.

8. Відношення до якості знання, коли вони сприймаються як достовірні, хоча мають такий ступінь неповноти, який реально виводить їх за межі достовірності, є

а) помилка;

б) хиба;

в) заблудження

9. Система теоретичних, методологічних та аксіологічних установок, які взяті за зразок розв'язування наукових задач і які поділяють всі члени наукового співтовариства:

а) програма;

б) проект;

в) парадигма.

10. Предмет, що є частиною зовнішнього матеріального світу, сферою пізнання, діяльності людини:

а) суб'єкт;

б) об'єкт;

в) феномен;

II рівень

1. Яке питання перебуває у центрі полеміки екстерналістів - інтерналістів?

2. Визначте, що таке гносеологія та яке місце вона займає в системі філософського знання.

III рівень

1. Охарактеризуйте характер взаємозв'язків і перспективи взаємодії науки і освіти в сучасному світі.

2. Поясніть і порівняйте сутність класичного, некласичного і постнекласичного типу наукової раціональності.

8 ВАРІАНТ

I рівень

1. Основна функція методу:

- а) комунікація в спільноті вчених;
- б) внутрішня організація та регулювання процесу пізнання або практичного перетворення того чи іншого об'єкту;
- в) формування світогляду вченого.

2. Методологія пізнання по відношенню до теорії пізнання за обсягом:

- а) вужче;
- б) ширше;
- в) дорівнює одне одному.

3. Методи, які покладаються в основу самої дії пізнання та в обґрунтування будь-яких методів, мають назву:

- а) частково-наукових;
- б) загальнонаукових;
- в) всезагальних.

4. Метод поєднання елементарних складників в складніше цілісне явище має назву:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) індукція.

5. Якісний стрибок у структурі і динаміці розвитку продуктивних сил, корінна перебудова технічних основ матеріального виробництва на основі перетворення науки в провідний чинник виробництва, в результаті якого відбувається трансформація індустріального суспільства у постіндустріальне:

- а) науково-технічна революція;
- б) наукова революція;
- в) культурна революція.

6. Одна із фундаментальних наукових дисциплін, що вивчає пізнання, його роль у людській життєдіяльності, рушійні сили, суперечності пізнання, критерії та ознаки істинних знань має назву:

- а) епістемологія;
- б) онтологія;
- в) гносеологія.

7. Створення понять, учень, теорій, концепцій є результатом:

- а) чуттєвого рівня пізнання;
- б) раціонально-логічного рівня пізнання;
- в) синтезувального рівня пізнання.

8. Соціокультурна орієнтація, основана на широкій критиці науки як соціального інституту і форми осягнення світу, що розглядає науку як загрозу існуванню цивілізації:

- а) сцієнтизм;
- б) антисцієнтизм;
- в) агностицизм.

9. Доказ того, щовирогідний факт аботвердження є істиним:

- а) верифікація;
- б) фальсифікація;
- в) демаркація.

10. Цілісна система уявлень про загальні властивості і закономірності об'єктивного світу:

- а) наукова картина світу;
- б) метод наукового пізнання;
- в) гіпотеза.

II рівень

1. Філософська теорія пізнання.
2. Раціональне та ірраціональне в структурі філософського дискурсу.

III рівень

1. Чи поділяєте Ви точку зору, що без культурної, духовної, моральної людини досягнення науково-технічного прогресу мало чого варті, більш того, можуть бути навіть загрозливими. Аргументуйте відповідь.

2. Охарактеризуйте і порівняйте моделі розвитку науки в концепціях К. Поппера та Т. Куна.

9 ВАРІАНТ

I рівень

1. Який філософ прагнув створити такий метод, який міг би стати «органомом», знярядям для забезпечення людиною панство над природою, вважаючи таким методом індукцію:

- а) Р. Бекон;
- б) Ф. Бекон;
- в) Р. Декарт.

2. Здатність людської свідомості (і думки) у процесі сприйняття дійсності сприймати і себе саму:

- а) сублимація;
- б) рефлексія;
- в) констатація.

3. В сучасній науці спостерігається ситуація:

- а) методологічного плюралізму;
- б) методологічного негативізму;
- в) методологічного монізму.

4. Рух думки від окремих часткових фактів до ідей узагальнень має назву:

- а) аналіз;
- б) індукція;
- в) дедукція.

5.Сприйняття людиною чого-небудь (тверджень, свідчень, фактів тощо) як істинних, правдивих іноді без попередньої перевірки на основі тільки внутрішнього, суб'єктивного переконання, що не потребує більш ніяких доказів:

- а) сумнів;
- б) віра;
- в) скепсис.

6. Надмірне наголошування на цінності та незмінності знань, ідей та принципів є:

- а) нігілізмом;
- б) діалектикою;
- в) догматизмом.

7. Експеримент, досвід, практика є формою:

- а) чуттєвого рівня пізнання;
- б) раціонально-логічного рівня пізнання;
- в) синтезувального рівня пізнання.

8. Філософський напрямок, згідно з яким основним джерелом та критерієм достовірності знань є розум:

- а) інтуїтивізм;
- б) ірраціоналізм;
- в) раціоналізм.

9. Методологічний напрям в історії і філософії науки, що визнає рушійною силою розвитку науки внутрішні, інтелектуальні (філософські, власне наукові) фактори

- а) екстерналізм;
- б) інтерналізм;
- в) гностицизм.

10. Науково обгрунтоване припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ, вимагає перевірки досвідом або підтвердження фактами для того, щоб стати достовірною науковою теорією:

- а) гіпотеза;
- б) проблема;
- в) теорія.

II рівень

1. На чому наголошують представники екстерналізму та інтерналізму?
2. У чому полягає сенс контроверзи сцієнтизм - антисцієнтизм?

III рівень

1. Постпозитивізм: головні ідеї та персоналії.
2. Охарактеризуйте прикметні особливості постнекласичної науки.

10 ВАРІАНТ

I рівень

1. Хто з філософів розробив дедуктивно-раціоналістичний метод:

- а) Ф. Бекон,
- б) Р. Декарт.
- в) В. Лейбніц.

2. Радикальна зміна процесу та змісту наукового пізнання, пов'язана з переходом до нових теоретичних і методологічних передумов, до нової системи фундаментальних понять і методів, до нової наукової картини світу:

- а) культурна революція;
- б) наукова революція;
- в) контрреволюція.

3. Ретельне описування того, що і як ми маємо у свідомості, має назву:

- а) діалектики;
- б) феноменології;
- в) герменевтики.

4. Рух думки від загальних ідей до фактів (індивідуальних тверджень) має назву:

- а) аналіз;
- б) індукція;
- в) дедукція.

5. Визнання загальної об'єктивної закономірності й причинної зумовленості всіх явищ природи і суспільства:

- а) індетермінізм;
- б) детермінізм;
- в) софізм.

6. Висловлення сумніву, як у позитивних можливостях пізнання, так і в його повній неспроможності є:

- а) скептицизмом;
- б) діалектикою;
- в) догматизмом.

7. Свідомо фіксований досвід застосування теорій, учень, концепцій у реальному історичному житті певних соціальних груп, суспільств і т. ін. є:

- а) спостереженням;
- б) експериментом;
- в) практикою.

8. Відповідність знань та уявлень дійсності є:

- а) кореспондентською концепцією істини;
- б) конвенціональною концепцією істини;
- в) прагматичною концепцією істини.

9. Механічне поєднання різнорідних, часто протилежних принципів, поглядів, теорій, стилів:

- а) діалектика;
- б) метафізика;
- в) еkleктика.

10. Уявлення про наукове знання як найвищу цінність найбільш притаманне:

- а) аграрному суспільству;
- б) індустріальному суспільству;
- в) постіндустріальному суспільству.

II рівень

1. Типологія наукових методів.
2. Соціальна сутність та функції науки.

III рівень

1. Охарактеризуйте і порівняйте моделі розвитку науки в концепціях К. Поппера і І. Лакатоса,.
2. Назвіть та охарактеризуйте закономірності розвитку науки.

11 ВАРІАНТ

I рівень

1. Хто з філософів розробив діалектико-матеріалістичний метод:

- а) І.Кант;
- б) Г.Гегель;
- в) К.Маркс.

2. Подія або явище дійсності, зафіксовані засобами, що викликають довіру науки та описані за допомогою наукових понять або категорій є:

- а) науковою теорією;
- б) науковим методом;
- в) науковим фактом.

3.Філософська категорія для позначення істотного, сталого, повторюваного, спільного для зв'язків між предметами і явищами:

- а) гіпотеза;
- б) проблема;
- в) закон.

4. Форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи наукових знань:

- а) гіпотеза;
- б) теорія;
- в) аксіома.

5. Наукова теорія є:

- а) методом пізнання;
- б) формою пізнання;
- в) результатом пізнання.

6. Людина, що постає вихідним пунктом життєвої та пізнавальної активності, що здобуває знання, вибудовує теорії та концепції, є:

- а) об'єктом пізнання;
- б) метою пізнання;
- в) суб'єктом пізнання.

7. Процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле:

- а) диференціація;
- б) інтеграція;
- в) ідентифікація.

8. Концепція, згідно з якою, істиною слід вважати те, що більшість людей погоджуються визнавати таким, є:

- а) кореспондентською концепцією істини;
- б) конвенціональною концепцією істини;
- в) прагматичною концепцією істини.

9. Спосіб, прийом або система прийомів для досягнення якої-небудь мети:

- а) метод;
- б) методика;
- в) методологія.

10. Перебільшення ролі практики в пізнанні може призвести до:

- а) раціоналізму;
- б) прагматизму;
- в) емпіризму.

II рівень

1. Наукове та позанаукове знання. Критерії науковості знань.

2. Основні філософські позиції, що виникають на ґрунті тлумачення можливостей людського пізнання.

III рівень

1. Людиномірність постнекласичної науки: основні проблеми та суперечності.

2. У якому сенсі є протилежними поняття раціоналізм та ірраціоналізм? Чи можливий, на Ваш погляд, абсолютний критерій раціоналізму?

12 ВАРІАНТ

I рівень

1. Методологічний негативізм це:

- а) недооцінка методу в пізнанні;
- б) використання в пізнанні декількох різних методів;
- в) використання в пізнанні одного методу.

2. Спеціальна частина певної галузі наук, яка опікується збиранням, осмисленням та обґрунтуванням методів, що в ній застосовуються є:

- а) науковою теорією;
- б) науковою методологією;
- в) науковим фактом

3. Методологічний принцип, який полягає в абсолютизації відносності й умовності змісту пізнання, а також моральних норм і принципів:

- а) догматизм;
- б) релятивізм;
- в) деконструкція

4. Метод застосування символічних позначень для виявлення однорідних одиниць (рис) фактів має назву:

- а) синтез;
- б) ідеалізація;
- в) формалізація.

5. Позиція у підході до пізнання, яка заперечує принципову можливість мати істинні знання, або мати можливість надійно оцінювати знання щодо їх відношення до істини це:

- а) гностицизм;
- б) агностицизм;
- в) догматизм.

6. Здогад, безпосереднє осягнення істини без наукового досвіду й логічних умовиводів :

- а) інтуїція;

- б) ерудиція;
- в) верифікація.

7. Концепція істини як ступеня корисності, ефективності, практичної виправданості знання, є:

- а) кореспондентською концепцією істини;
- б) конвенціональною концепцією істини;
- в) прагматичною концепцією істини.

8. Перебільшення ролі досвіду в пізнанні призводить до:

- а) раціоналізму;
- б) прагматизму;
- в) емпіризму

9. Філософська концепція, згідно з якою наукові теорії й поняття є наслідком угоди між ученими:

- б) креаціонізм;
- в) концептуалізм;
- г) конвенціалізм.

10. Методологічний підхід у сфері гуманітарних досліджень, процес осмислення і процедура розуміння:

- а) герменевтична інтерпретація;
- б) темпоральна локація;
- в) феноменологічна інтенція;
- г) XX – XXI ст.

II рівень

1. Характерні ознаки класичного раціоналізму.
2. Основні історичні етапи розвитку науки.

III рівень

1. Як Ви розумієте необхідність свободи критики та недопустимість догматизму в науці? Аргументуйте свою позицію.
2. Поясніть причини і наведіть приклади поглиблення та поширення процесів математизації та комп'ютеризації у сучасній науці.

ТЕМИ ЕСЕ

1. Наука і освіта: сучасні трансформації.
2. Освіта як предмет філософської рефлексії.
3. Парадигмальний статус філософії освіти.
4. Протистояння емпірико-аналітичного та гуманітарного напрямів у дискусіях про освіту.
5. Філософія Е. Ільєнкова про соціальну сутність особистості.
6. Методологія філософії прагматизму, екзистенціалізму, постмодернізму в сучасних підходах до процесів освіти людини (на вибір студента).
7. Формування індивідуальності людини як практичне завдання освіти і масове суспільство.
8. Освіта та її аксіологічні виміри.
9. Екологічна компонента в освіті ХХІ століття.
10. Філософія та освіта як основа інтелектуального і духовного розвитку особистості.
11. Освіта та самоосвіта в реаліях сучасного світу.
13. Надбання, проблеми і суперечності глобалізованого світу.
14. Гендерна рівність як прояв демократизації сучасної освітньої практики.
15. Сучасна освітня практика і майбутнє людства: проблеми, пошуки, сподівання.
16. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України.
17. Використання інформаційних технологій в освіті: здобутки і ризики.
18. Українська наука і освіта як фундамент стратегії випереджального розвитку України.
19. Ринок освітніх послуг в Україні.
20. Академічна мобільність в обґрунтуванні засад розвитку сучасної вищої освіти.
21. Наука та культура.
22. Філософія в епоху віртуалізації культури.

23. Науки про природу і науки про культуру (В.Дільтей, Г.Риккерт).
24. Методологія соціальних наук К. Поппера.
- 25.Філософіяінаука: історичні форми взаємозв'язку.
26. Концепція науки і розвитку наукового знання К. Поппера.
- 27.Поняттянаукової раціональності та її моделі.
- 28.Науковакартинасвітуатаїїфункціївдослідницькому процесі.
- 29.Особливостістилю мислення в сучасній науці.
- 30.Наукаякдіяльність, соціальний інститут і система знання.
- 31.Наукаіпостіндустріальний світ.
- 32.Рольнаукивпроцесі формування особистості в сучасному суспільстві.
- 33.Наука як теорія і метод.
- 34.Сутність і структура наукового методу пізнання.
- 35.Класифікація методів дослідження.
- 36.Філософська методологія, її світоглядний, евристичний і прогностичний потенціал.
- 37.Системно-структурна організація Універсуму.
- 38.Динамічна організація буття. Рух і розвиток.
- 39.Наукавконтекстісоціокультурної динаміки і кризи техногенної цивілізації.
- 40.Майбутнєнаукиякфілософськапроблема.
- 41.Наукаякфеноментехногенної цивілізації.
- 42.Класичний, некласичний і постнекласичний типи наукової раціональності.
- 43.Специфіка становлення наукової свідомості в культурних традиціях Заходу і Сходу.
- 44.Образнаукивкультурі постмодерну.
- 45Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.
- 46.Наукові революції і перебудова основ науки.
- 47.Етичні проблеми науки ХХІ ст.
- 48.Динаміка науки як процес породження нового знання.
- 49.Постнекласична наука і зміна світоглядних орієнтацій техногенної цивілізації.

50. Соціально-гуманітарні науки: виникнення, особливості, методологія.

ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Наука і освіта як предмет філософської рефлексії.
2. Загальна характеристика основних проблем філософії науки.
4. Наука в системі культури. Багатоаспектність феномена науки.
5. Співвідношення світоглядних, філософських, методологічних, логіко-гносеологічних і соціологічних аспектів науки.
6. Соціальна сутність та функції науки.
7. Виникнення науки і закономірності її розвитку.
8. Основні історичні етапи розвитку науки.
9. Гносеологічна проблематика в історико-філософському дискурсі.
10. Концепції істини у філософії.
11. Постпозитивізм: головні ідеї та персоналії.
12. Концепція критичного раціоналізму К.Поппера.
13. Теорія наукових революцій Т.Куна.
14. Методологія науково-дослідницьких програм І. Лакатоса.
15. "Методологічний анархізм" П.Фейєрабенда.
16. Наукове знання як система, його особливості і структура.
17. Принципи верифікації та фальсифікації як способи демаркації наукового та ненаукового знання.
18. Диференціація та інтеграція наук.
19. Наукова картина світу, її історичні форми і функції.
20. Форми становлення і розвитку наукового знання: факт, проблема, ідея, гіпотеза, теорія.
21. Тенденції розвитку сучасної науки.
22. Ідеали та норми наукового дослідження.
23. Сутність і структура науково-пізнавальної діяльності.
24. Раціональне та ірраціональне в пізнавальній діяльності.
25. Рівні і форми пізнання.
26. Критерії науковості знань.

27. Класифікація наук.
28. Наукове та позанаукове знання в сучасній культурі.
29. Структура і функції наукової теорії. Закон як ключовий елемент теорії.
30. Методологічний арсенал науки.
31. Наука як теорія і метод.
32. Сутність і структура наукового методу пізнання.
33. Класифікація наукових методів.
34. Характеристика методів емпіричного дослідження.
35. Характеристика методів теоретичного дослідження.
36. Наукові традиції та наукові революції. Типи наукової раціональності.
37. Метод і методологія.
38. Метод, методологія і методика: сутність і співвідношення понять.
39. Технократія і технофобія як крайні світоглядні оцінки НТР і її соціальних наслідків.
40. Етичні проблеми науки ХХІ ст. Сцієнтизм та антисцієнтизм.
41. Філософсько-педагогічні ідеї античності.
42. Категоричний імператив І.Канта як основа освітньо-педагогічних взаємодій.
43. Філософсько-педагогічні ідеї Г.Сковороди в сучасній освітній практиці.
44. Принцип «спорідненої праці» у філософії Г.Сковороди та його актуальність у сучасній освітній практиці.
45. Вища освіта в Україні в контексті сучасних цивілізаційних змін.
46. Філософія освіти в структурі філософських знань.
47. Умови та фактори виникнення філософії освіти. Комплексний (інтегративний) характер філософії освіти.
48. Етико-філософські засади освітнього процесу.
49. Протистояння науково-технічної та гуманітарно-культурологічної парадигм в дискусіях про освіту.
50. Сутність і функції неперервної освіти.

51. Освітні ідеї в некласичній філософії (позитивізм, прагматизм, екзистенціалізм).
52. Соціокультурні контексти освіти : освіта і держава, освіта і наука, освіта і церква, освіта і родина.
53. Феномен особистості і філософське осмислення можливостей освіти.
54. Роль освіти в динаміці механізмів соціальної взаємодії, в особистому і публічному житті сучасної людини.
55. Мета і особливості трансформації системи освіти в Україні в контексті глобалізаційних процесів сучасності.
56. Освіта як чинник стратифікації суспільства та соціальної мобільності.
57. Наука і освіта: характер взаємозв'язків і перспективи взаємодії.
58. Сутність і форми демократизації сучасної освіти.
59. Освіта як стратегічний ресурс розвитку суспільства. Вплив глобалізації на сучасні університети.
60. Освіта в інформаційному суспільстві: проблеми і перспективи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань: курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти, 3-тє видання, виправлене та доповнене. Львів: “Новий Світ-2000”, 2020. 296 с.
2. Свааб Дік. Наш творчий мозок / пер. з нім. Святослава Зубченка. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 463 с.
3. Скіннер Кріс. Людина цифрова. Четверта революція в історії людства, яка торкнеться кожного / пер. з англ. Г. Якубовська. Харків: РанокФабула, 2020. 272 с.
4. Філософія освіти: навчальний посібник. – 2-ге видання / за наук. ред. академіка В. П. Андрущенка [та ін.]. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с.
5. Філософія освіти і науки: лекційний курс та інструктивно-методичні матеріали / Уклад.: Г.Д. Ємельяненко, Л.В. Абизова, О.В. Радзівська.

Слов`янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2023.
265 с.

Допоміжна

1. Вінчестер Саймон. Перфекціоністи. Як інженери створили сучасний світ / пер. з англ. Є. Даскал. Харків: Віват, 2019. 448 с.

2. Гьосле В. Кав'ярня мертвих філософів. Київ: Новий Акрополь, 2020. 256 с.

3. Філософія освіти і науки: навч. посіб. / І.С. Алексейчук та ін. – 2-ге вид. переробл. та доповн. Слов`янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2019. 365 с.

4. Філософія освіти: навчальний посібник. – 2-ге видання / за наук. ред. академіка В. П. Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с.

5. Філософія: підручник / Уклад.: В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла». 2021. 440 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Бібліотека факультету філософії Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua>

2. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки КНУ імені Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>

3. Інститут філософії імені Г.Сковороди. URL: <https://www.filosof.com.ua>

4. Конспекти лекцій з методичними вказівками з курсу “Новітня філософія науки” для студентів філософського факультету. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dobr/nov-lekci.htm>

5. Огнев'юк В. О. Ідея освіти. URL: http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/osdys/2010_1/10ovoio.pdf

6. Освітня система України на ринку міжнародних освітніх послуг. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/juli/4.htm>

7. Олександр Сидоркін: яка вона – освіта майбутнього? URL: <http://studway.com.ua/oleksandr-sidorkin/>
8. Перспективи освітньої системи в Україні. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/juli/4.htm>
9. Посібник «Методологія і організація наукових досліджень». URL: <http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>
10. Філософська Інтернет енциклопедія англійською мовою. URL: <http://www.utm.edu/research/iep>